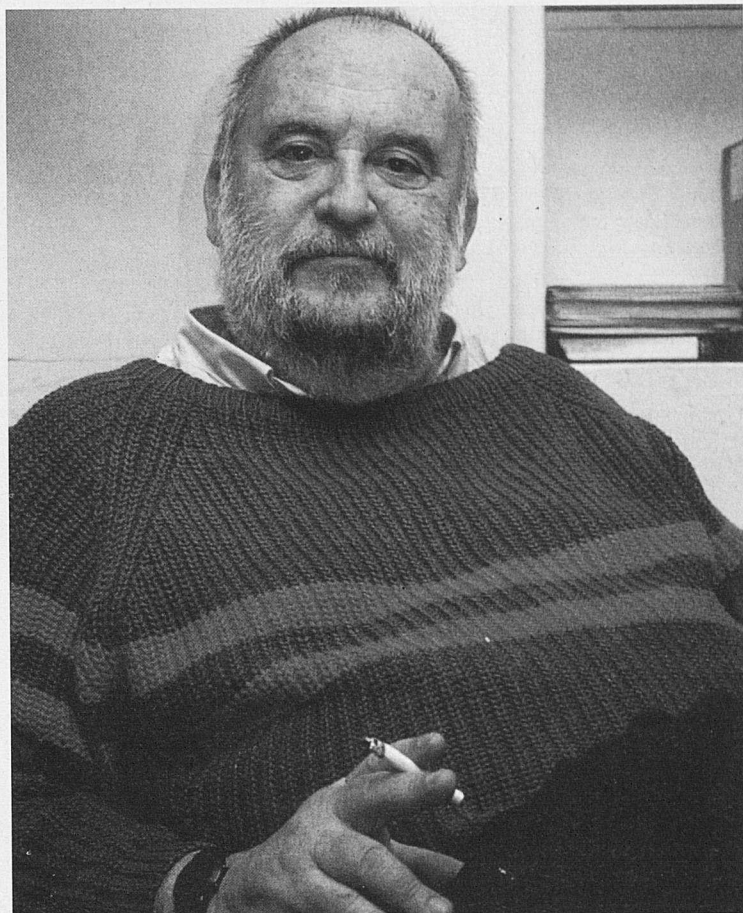

Jordá no era únicament sever

Toni Roca

"Grup improvisat, magmàtic i canviant; vagó de metre al qual s'hi entrava i se'n sortia en funció de la conveniència de cadascú", segons l'afortunada frase original de Ricardo Muñoz Suay. Aquestes definicions quadren a la perfecció amb l'esperit manifestat pels membres de l'Escola de Barcelona, poc inclinats a deixar-se etiquetar sota la denominació d'origen. No obstant, cal situar des del principi els diferents orígens professionals i artístics dels seus membres o assmilats, era, justament, la professió triada per guanyar-se honradament la vida..."

Esteve Rimbau/Casimiro Torreiro, *'La Escuela de Barcelona. El cine de la 'gauche divine'*

Joaquín Jordá, (Santa Coloma de Farners, 1935-Barcelona, 2006) una personalitat clara i personal, original i oberta, investigador, no era, com el Dante dels seus singulars, multidisciplinars films, únicament sever. Era perceptible i audaç, irònic amb humor i esperança malgrat tot. Treballador de la imatge però també de la literatura (participà uns anys en feines directives a Tusquets Editores). Ambició i obstinat, de caràcter de vegades una mica estrany, fou, ara i sempre, una inevitable, obligada referència quan de parlar de la denominada Escola de Barcelona es tracta. I també/també a l'hora d'escriure i de meditar a l'entorn del cinema fet al nostre país. No en va, tots ho recordam, fou un dels fundadors a principis dels seixanta i sota un clima de franquisme absolut d'un moviment filmic arriscat. I divertit. Era aquella, i encara la puc recordar a la perfecció, la vaig viure íntimament, una Barcelona prou diferent a l'actual. Restava lògicament molt lluny l'esperit olímpic i la ciutat era, més o menys, un club de jazz i cerveses a la plaça Reial, una sèrie de personatges i revistes, des de la Maruja Torres i la revista *Fotogramas* al Terenci Moix, sense oblidarnos de la família Tusquets i el centre de l'atenció pública i nocturna dividida entre Boccacio/La Cova del

Drac. O la disbauxa del carrer Tuset, posteriorment rebatejat com Tuset Street, que donaria ocasió, quan el moviment d'una esquerra divina es transformà en variable i evolutiva, a la pel·lícula (mediocre, cal dir-ho) del mateix títol interpretada per una Sarita Montiel ja en decadència amb el ressò disminuït d'*El último cuplé*.

Aquesta podria ser la Barcelona d'ara fa quaranta anys i aquest el clima i l'atmosfera cultural, que no política (n'estava prohibida) que respirava la capital catalana quan a l'aire de la inquietud i de la necessària renovació sortien a la llum els noms de cineastes i intèrprets d'una posterior i molt variada creativitat i metamorfosi. Noms i llinatges com Teresa Gimpera, la Romy, Serena Vergano, José María Nunes, Ricardo Bofill, Ricardo Muñoz Suay, Pere Portabella, Carles Durán, Gonzalo Suárez, Vicente Aranda, Jaime Camino, Jorge Grau, Joaquín Jordá, mort fa uns anys... i, lògicament, el personatge que avui centra la nostra atenció, Jacinto Esteva. Un personal, diferent home d'acció, solitari dins l'àmbit de la seva íntima creació i d'una forma molt especial quan va signar amb Joaquín Jordá dos films cabdals dins el moviment cinemàtogràfic barceloní, *Lejos de los árboles* i *Dante no es únicamente severo*, (1961) una cinta que al llarg

Joaquín Jordá.

Dante no es
únicamente
severo.

d'una primera visió em deixà desconcertat, enlluernat i en obert fora de joc. Jordá cercava altres camins i adreces. Estigmatitzats, o almenys, una mica, per la influència directa de la *nouvelle vague*, aquell intent de canvi a fons del cinema que fins aquell moment es feia encara, la reacció de tothom davant la pel·lícula citada fou quedar-se astorat. Teories, interpretacions, explicacions de las potents imatges de *Dante no es únicamente severo* foren tema d'actualitat quotidiana dins els cercles filmics de l'època. Es desenvolupava amb dificultats creixents l'any de gràcia de 1967 quan les imatges de *Dante...* foren un colp de talent enorme i de desconcert prou concís. Era el primer colp notable del director, toc d'atenció davant les possibilitats d'un talent evident confirmat anys després quan entre la nota documental, sociològica, de denúncia i d'intenció social es desenvoluparien les seves pel·lícules. "El cine de Jordá està travessat pel continu batallar amb la societat de l'espectacle" -escriu l'escriptora catalana Mercè Ibarz-. D'alguna manera Jordá és un situacionista i, com a tal, hereu dels dadà, Duchamp i Buñuel, amb qui l'uneix una mena de parentiu... Una poètica a sang freda, en brut, indirecta, antiartística, que arrenca d'una forma de vida. Extraterritorial de la família d'altres estructures que no siguin les amistats i el sentit del desordre necessari..."

El millor lògicament estava per arribar i de la curiositat humana per abraçar-ho tot (tot en la mesura d'allò que és possible) remodelar-ho, interpretar-ho des d'un prisma personal però intransferible fou el signe d'una carrera fílmica en lluita constant contra malalties que l'atacaven sovint. Foren més de 30 anys actius i fèrtils en tot moment i condició. I d'entre la seva biofilmografia és necessari destacar *El encargo del cazador* (1991), on l'experiment, la trobada visual, la intel·lectualitat d'una història fèrriment controlada esclata per un clima d'emoció continguda en la tras-

cendència d'un ample sentit de l'èpica en veritat admirable. Entre la documentalitat i la història, la cinta, una vegada més en Esteve, fou una sorpresa.

Llavors, i ara, almenys en teoria, la narració era convencional i clàssica, el cinéfil es trobà de cop amb *Un cos al bosc* (1995) (inoblidable de totes totes, amb una original, provocadora Rossy de Palma vestida de guàrdia civil). Aquí Jordá entrava, fins arribar al moll de l'os, a la intimitat de la Catalunya profunda amb el pretext d'una rigorosa investigació policial oberta per un presumpte assassinat. Però l'aldarull a tots els nivells es produiria l'any 1999 al rodar *Mones com la Becky*. El film narrava l'experiment a través d'animals amb el llenguatge de la metàfora i del símbol. A *De nens* (2001) sense especular ni fer fàcils, trivials acusacions a la babalà, de forma gratuïta, toca el sempre delicadíssim tema de la pederàstia. Narra, de forma crua i subjectiva el famós cas del Raval que va remoure i trasbalsar el sentit cívica i humana de tota una ciutadania que assistia perplexa a una sèrie de fets increïbles i el subsegüent procés obert que commogué a nivells particulars i col·lectius. *Vint anys no és res* (2005) retomava el tema de *Numax presenta* (1980) que narrava la vaga feta per els treballadors de l'empresa Numax. Ara, al cap dels temps, es retroba amb aquells antics lluitadors que feien balanç del temps passat. Una vegada més, el documental i la crònica social. *Literatures de l'exili* (2005) i *Més enllà del mirall* (2006) tanca una admirable trajectòria cinematogràfica. El director Marc Recha féu una perfecta definició de l'autor de *Maria Aurèlia Capmany parla d'Un lloc entre els morts* (1968). "Jordá creava escola de vida. Fou un insubmís, un irreverent, un irònic impertinent i sobre tot, fou un home lliure. Per això els jòvens cineastes el tenen com a mestre...". Com a model. Un acte de total justícia. Un gran director. ■